

ОЩЕ ВЕДНЪЖ ЗА РЕВАНДИКАЦИОННИЯ ИСК ОТ СЪСОБСТВЕНИК
СРЕЩУ ТРЕТО ЛИЦЕ*Венцислав Л. Петров*OSHTE VEDNAZH ZA REVANDIKATSIONNIA ISK OT SASOBSTVENIK SRESHTU
TRETO LITSE AGAIN FOR ACTIO REI VINDICATIO AGAINST THIRD PARTY*Ventsislav L. Petrov*

Abstract: The article analyzes the *actio rei vindicatio* from co-owner against a person, which is not a co-owner. The opinions in the theory and in court practice are resumed. The author thesis is that the co-owner has a right to vindicate not only his part of co-owner property, but the whole property. In the article are used dogmatic, comparative and teleological methods.

Key words: action rei vindication; claim according art. 108 from Law of Property; co-owner; possession.

Ревандикационният иск е едно от основните правни средства за защита на правото на собственост¹. Неговата практическа значимост е въвн от всяко съмнение. Редица негови аспекти обаче са били предмет на дългогодишни спорове както в доктрината, така и в съдебната практика. Един от тези въпроси е дали съсобственик може да пренедира чрез ревандикационен иск от лице несобственик предаване на владението върху цялата вещь или единствено на владението върху притежаваната от него идеална част от вещта.

Безспорен в доктрината е въпросът, че съсобственикът притежава активна легитимация да предявява ревандикационен иск². Той може да насочи този иск както срещу несобственик, така и

срещу съсобственик, ако последният му е отнел фактическата власт. Предявяването на иск по чл. 108 ЗС от съсобственик срещу друг съсобственик също поражда дискусии³, но те са извън обхвата на настоящото изследване. Настоящата статия си поставя за цел да изследва становищата в доктрината и практиката единствено относно това дали съсобственик може да ревандикира от трето лице цялата вещь или идеална част от нея. Направен е критичен анализа на двете противоположни виждания, като са наведени аргументи в полза на едното от тях.

В Закона за собствеността въпросът няма изрична уредба. Такова е било положението и при действието на Закона за имуществото, собстве-

¹ Според Захария–Кроме той представлява „най-действителната защита на собствеността“ – **Захария фон Лигентал, Карл С., Карл Кроме**. Ръководство по гражданско право. Том II. Вещно право. Превод от френски език Симеон Ангелов. С.: Печатница и книгоиздателство „Право“, 1920, с. 154. Акад. Любен Василев я нарича „основната форма на петиторна вещна искова защита на правото на собственост и на другите вещни права“ – **Василев, Л.** Ревандикацията според съдебната и арбитражната практика. // *Правна мисъл*, № 4, 1961, с. 103.

² **Венедиков, П.** Система на българското вещно право. С.: Университетска печатница, 1947, с. 150; **Василев, Л.** Българско вещно право. Второ преработено издание от акад. Чудомир Големинов. С.: Нова звезда, 2001, с. 440; **Василев, Л.** Ревандикацията според съдебната и арбитражната практика. // *Правна мисъл*, № 4, 1961, с. 120; **Боянов, Г.** Вещно право. Шесто преработено и допълнено издание. С.: Авалон, 2004, с. 381; **Стоянов, В.** Вещно право. С.: Българска академия на науките, Институт за правни науки, 2004, с. 88; **Марков, М.** Искът по чл. 108 от Закона за собствеността. С.: Сиби, 1994, с. 86.

³ Вж. **Василев, Л.** Ревандикацията ... с. 121; **Велинов, Л.** Преглед на практиката на ВС по някои въпроси на собствеността. // *Социалистическо право*, № 1, 1987, с. 71–72, както и цитираната там съдебна практика; **Марков, М.** Искът по чл. 108 ЗС при собственост. // *Съвременна право*, № 5, 1992, с. 54–55 и др.

ността и сервитутите⁴. Липсата на законодателно решение е дало живот на две противоположни виждания.

Според първото гледище съсобственикът може да предяви ревандикационен иск срещу несобственик единствено за предаване на владението върху притежаваната от него идеална част. Това становище намира подкрепа предимно в по-старата литература. Първ го излага проф. Фаденхехт⁵. По-късно в същия смисъл се изказва проф. Петко Венедиков⁶, който обаче не аргументира виждането си. В литературата след 1944 г. същото становище се подкрепя от акад. Любен Василев⁷, проф. Мария Павлова⁸ и Любен Велинов⁹. По-старата съдебна практика¹⁰ също възприема това виждане. Срещат се и по-нови съдебни актове в същия смисъл, напр. Решение № 3542/20.04.2016 г. по в. гр. д. № 6453/2012 г. на СГС, IV-Б състав. Аргументите на посочените автори и съдебни състави могат да се обобщят в следните направления: че съсобственикът притежава право на собственост само върху своята идеална част, следователно може да защитава само него; че по отношение на идеалните части на другите съсобственици съсобственикът е само държател, а чрез иск по чл. 108 ЗС се защитава владение, а не държане; че съсобственикът не може да се разглежда нито като договорен или законен представител на останалите съсобственици (ако не му е учредена

представителна власт), нито като гестор; че другите съсобственици може да не желаят да защитават своето право.

В редица други съчинения е обоснован противоположният извод – че когато искът е насочен срещу несобственик, ищецът съсобственик може да иска предаване на фактическата власт върху цялата процесна вещ. Това виждане се споделя в по-старата литература от В. И. Кузмов¹¹, Любомир Михайлов¹², а в по-новата – от проф. Методи Марков¹³, проф. Георги Боянов¹⁴, д-р Стоян Ставру¹⁵. То намира израз и в старата италианска литература¹⁶.

Второто виждане е възприето и от по-новата съдебна практика, вкл. в решения на ВКС, постановени по реда на чл. 290 ГПК – Реш. № 174 от 19.02.2018 г. по гр. д. № 4982/2016 г. на ВКС, I г.о.; Реш. № 179 от 08.06.2012 г. по гр. д. № 1241/2011 г. на ВКС, II г.о.; Реш. № 70 от 16.08.2017 г. по гр. д. № 3991/2016 г. на ВКС, II г.о.

Второто становище заслужава подкрепа. Аргументи в негова полза могат да бъдат потърсени в няколко насоки.

В литературата съществува спор досежно същността на собствеността като правно явление. Според едно от застъпените виждания върху вещта съществува едно субективно право на собственост, разделено между двама или повече титуляри; всеки от тях притежава част от това право,

⁴ Обн. ДВ, бр. 29 от 7 февруари 1904 г., отм. ДВ, бр. 92 от 16 ноември 1951 г.

⁵ **Фаденхехт, Й.** Критичен преглед на юриспруденцията на ВКС по гражданско право през 1935 и 1936 г. // *Правна мисъл*, 1937, № 5, с. 410–412. Авторът цитира и няколко решения на ВКС от 30-те години на XX в. в този смисъл.

⁶ **Венедиков, П.** Цит. съч., с. 150, бел. под линия № 1, който добавя „постоянна и несъмнена практика“, без да цитира конкретни съдебни решения.

⁷ **Василев, Л.** Ревандикацията според съдебната и арбитражната практика. // *Правна мисъл*, № 4, 1961, с. 121.

⁸ **Павлова, М.** За ревандикационния иск на съсобственика. // *Социалистическо право*, № 8, 1966, с. 57–59

⁹ **Велинов, Л.** Цит. съч., с. 71.

¹⁰ Решение 1357/1972 на ВС, III г.о., както и практиката на стария ВКС, напр. Решение 19/1936 на ВКС, III г.о., Решение 221/1934 на ВКС, I г.о.; Решение 61/1937 на ВКС, I г.о. – всички цитирани по **Марков, М.** Искът по чл. 108 от Закона за собствеността. С.: Сиби, 1994, с. 86 и 89.

¹¹ **Кузмов, В.** Може ли съсобственик или сънаследник да ревандикира общия имот, завладян от трето лице? // *Правна мисъл*, 1936, № 4, с. 261–263. Авторът Врето И. Кузмов е адвокат, председател на Старозагорската адвокатска колегия в периода 1929–1931 г.

¹² **Михайлов, Л.** Ревандикационен иск на съсобственик. // *Социалистическо право*, № 8, 1966, с. 46–48

¹³ **Марков, М.** Искът по чл. 108 ЗС при собственост. // *Съвременен право*, № 5, 1992, с. 51–53, както и **Марков, М.** Искът по чл. 108 от Закона за собствеността. С.: Сиби, 1994, с. 86–91

¹⁴ **Боянов, Г.** Цит. съч., с. 382.

¹⁵ **Ставру, Ст.** Въпроси на българското вещно право. С.: Феня, 2008, с. 930. Авторът допуска дори възможността съсобственик да ревандикира идеалните части на останалите съсобственици, когато предявява иск по чл. 108 ЗС срещу съсобственик, отнел владението на всички съсобственици.

¹⁶ **Ричи, Фр.** Имушествата, собствеността и нейните изменения. Книга първа. Превод от италиански език Ангел Стойков. Ст. Загора: Светлина, 1925, с. 246.

еквивалентна на дела му. Аргумент в полза на тази теза може да бъде извлечен от езиковото тълкуване на чл. 30, ал. 1 ЗС. Тя се поддържа от редица български и чужди автори¹⁷. Според другото застъпено виждане върху вещта съществуват две или повече права на собственост, принадлежащи на различни лица; дяловете на съсобствениците отразяват съотношението между правата на отделните титуляри, които взаимно се конкурират и ограничават. Тази теза намира подкрепа в редица съчинения в българската и в чуждата литература¹⁸. Ако се приеме, че всеки съсобственик притежава правото на собственост върху цялата вещ (макар и ограничавано от правото на собственост на всеки от останалите съсобственици), то като естествено логическо следствие трябва да бъде призната и възможността на този съсобственик да ревандикира цялата вещ. Активната легитимция произтича от притежаването на материално право¹⁹. Разбира се, по различен начин стоят нещата при ревандикация между съсобственици – в тази хипотеза съсобственикът би имал право да претендира предявяване на владението само на своята идеална част²⁰.

Според възприетото в тълкувателната практика на ВС виждане предявяването на ревандикационен иск представлява действие на обикновено управление, а не на разпореждане – така ТР 91/1974 ОСГК на ВС. Изключение са случаите, при които в хода на заведения процес се извършват действия на разпореждане с вещното право на собственост, като отказ от иска, спогодба и др., или се обременява същото с други вещни тежести; в тези хипотези според ВС се касае за действия на разпореждане. По аргумент от чл. 32, ал. 1 от Закона за собствеността може да бъде направен изводът, че за извършване на

действия на управление с цялата вещ не е нужно съгласието на всички съсобственици и че в някои хипотези това може да се извърши даже от един съсобственик. Този аргумент може да се ползва в защита на застъпената тук теза, но той далеч не е безспорен предвид изискването на чл. 32, ал. 1 ЗС решенията за използване и управление на съсобствената вещ да бъдат взети от съсобственици, притежаващи повече от половината от общата вещ.

Като аргумент в полза на застъпеното становище може да се използва и признатото от чл. 31, ал. 1 ЗС в полза на всеки съсобственик да си служи с общата вещ по предназначение. Съсобственикът може да си служи не само с идеална част от вещта, а с цялата вещ, независимо от размера на дела си²¹. В случай че бъде лишен от фактическата власт върху вещта, той ще бъде лишен и от възможността да си служи с нея. За да може да възстанови това свое нарушено правомощие, на съсобственика следва да се признае претенцията за връщане на владението върху цялата вещ. Противното виждане би довело до нарушаване на описаното правомощие и да противоречи с разпоредбата на чл. 31, ал. 1 ЗС.

Не може да бъде споделено виждането, че съсобственикът може с владелчески иск да претендира връщане на владението върху цялата вещ, а с ревандикационен – само на своята идеална част²². Подобен извод води до недопустимо ограничаване на възможностите за защита на съсобственика. Както е изяснено в литературата, резултатът от провеждането на двата иска е един и същ – осигуряване на фактическата власт върху вещта²³.

В сравнителен план са познати и двете разрешения. Някои законодателства съдържат изричен отговор на разглеждания тук въпрос. В подкрепа на застъпеното в настоящата статия виж-

¹⁷ Ричи, Фр. Цит. съч., с. 154; Боянов, Г. Цит. съч., с. 177; Стоянов, В. Вещно право. С.: Българска академия на науките, Институт за правни науки, 2004, с. 99

¹⁸ Така Планиол, М. Елементарно ръководство по гражданско право. Имущества, владение, собственост, сервитути. Превод от френски език Т. Наследников. С.: Витоша, 1920, с. 172–173, който пише, че „правото на всеки един съсобственик трябва да си го представим като такова, което се отнася за всяка молекула от вещта“; у нас това гледище се поддържа от Венедиков, П. Цит. съч., с. 111 и цитираните там чужди автори; Василев, Л. Българско вещно право. Второ преработено издание от акад. Чудомир Големинов. С.: Нова звезда, 2001, с. 102–106.

¹⁹ Така Василев, Л. Ревандикацията ..., с. 120.

²⁰ Вж. по въпроса изложеното от проф. Методи Марков – Марков, М. Цит. съч., с. 92, както и в Марков, М. Искът по чл. 108 ЗС при съсобственост. // *Съвременна право*, № 5, 1992, с. 54.

²¹ Така Василев, Л. Българско вещно право..., с. 111.

²² Фаденхехт, Й. Цит. съч., както и цитираните там автори. Проф. Фаденхехт сочи и решения на ВКС в същия смисъл, но те са постановени по казуси, свързани с възникнала от наследяване съсобственост.

²³ Сарафов, П. Съотношение между способите за защита на вещни права. // *Търговско право*, № 2, 2017, с. 24.

дане може да бъде взето за пример германското законодателство. Съгласно пар. 1011 от Германския граждански законник „всеки съсобственик може да предявява иски, произтичащи от съсобствеността, срещу трети лица по отношение на цялата вещ“²⁴. Ограничението, изразяващо се в препратката към пар. 432 във връзка с неделимите престации, няма отношение към въпроса за активната легитимация по петиторен иск. Напротив, то ясно показва, че предявяването на ревандикационен иск от един от съсобствениците по отношение на цялата вещ е действие, защитаващо правата на всички съсобственици.

В подкрепа на изложеното виждане могат да бъдат изложени и аргументи от телеологичен характер. Ревандикационният иск е средство, създадено за защита на интереса на собственика или титуляра на ограничено вещно право. Вън от съмнение е, че съсобственикът също попада в тази категория. Предявявайки иск за връщане на владението на цялата вещ, съсобственикът защитава както своето право, така и правата на останалите съсобственици. Ако се възприеме виждането, че съсобственикът може да ревандикира само своята идеална част, то интересът на третото лице ще бъде предпочетен пред интереса на останалите съсобственици. А не бива да се забравя, че ответникът е лице, което владее или държи вещта, без да има правно основание за това. Нещо повече, нерядко това е лице, което е придобило фактическата власт върху вещта чрез престъпление против собствеността или чрез друго неправомерно деяние. В практиката не са редки случаи, в които ответникът се легитимира с неистинско завещание или нотариален акт. Справедливостта изисква вещта да не бъде оставяна във владение на това лице, дори частично.

Предявяването на иск по чл. 108 ЗС от единия съсобственик по отношение на цялата вещ само ползва останалите съсобственици. То в никакъв случай не накърнява техните интереси. Решението няма да има действие по отношение на тях. Съсобственикът ищец няма да бъде признат за едноличен собственик на вещта нито по отношение на тях, нито по отношение на ответника. Ако съсобственикът ищец получи владението на базата на решението по този иск и след това препятства правомощията им да владеят и

ползват вещта, те имат достатъчно на брой и различни по характера си защитни средства – възможността да предявят срещу него ревандикационен иск; правото да искат обезщетение за ползата, от която са лишени, по реда на чл. 31, ал. 2 ЗС и др. Касае се за вътрешни за съсобствеността отношения, които нямат връзка със защитата на правото на собственост срещу трети лица. Както правилно се приема в Решение № 174 от 19.02.2018 г. по гр. д. № 4982/2016 г. на ВКС, I г.о.: „не е предмет на този иск установяване на точните права в съсобствеността“.

Не на последно място следва да се има предвид и че предаването на владение върху идеална част от вещ е практически невъзможно²⁴. Съдебният изпълнител би могъл единствено да извърши въвод във владение на ищеца съсобственик, което обаче няма да отнеме фактическата власт на третото лице, която последното упражнява, без да има правно основание за това. Този компромисен вариант не задоволява по никакъв начин интереса на съсобственика; то дава една неоснователна закрила в полза на лице, което владее или държи чужда вещ неправомерно.

Тезата, че съсобственик може да ревандикира само идеална част от вещта, води до необходимостта всички съсобственици да предявят иск, за да бъде уважена изцяло претенцията за предаване на вещта. Това може да доведе до сериозни затруднения в хипотезите, в които някой от останалите съсобственици е в чужбина или неговото местопребиваване е неизвестно. Правото на съсобственика ще бъде необратимо накърнено, ако някой от тях не желае да предяви иск по чл. 108 ЗС като съищец. В такава хипотеза би се стигнало до неоправдано толериране на не-собственика спрямо съсобственика.

В старата литература е изложено интересното виждане, че дори и да не се признае, че по закон съсобственикът има право да ревандикира цялата вещ, то следва да бъде призната възможността му да действа като гестор по отношение на останалите съсобственици²⁵. Очевидно е, че подобно действие е в интерес на останалите съсобственици. Тази теза обаче може да бъде успешно оспорена с аргумента, че в случая се касае за съдебно упражняване на права, за което е нужна активна легитимация; законът обаче не урежда

²⁴ Така **Михайлов, Л.** Цит. съч., с. 46, който правилно приема, че „владение върху идеална част от вещ е невъзможно“. Критика на това виждане е изложена у **Павлова, М.** Цит. съч., с. 58, която твърди, че за разлика от фактическата власт върху вещ, правомощието владение може да се упражнява върху идеална част.

²⁵ Така **Кузмов, В.** Може ли съсобственик или сънаследник да ревандикира общия имот, завладян от трето лице? // Правна мисъл, 1936, № 4, с. 263.

такава хипотеза на процесуална субституция. Възможността на съсобственика да ревандикира цялата вещ следва да бъде обоснована не чрез допустимостта на водене на чужда работа без възлагане, а на плоскостта на притежаваното от него субективно вещно право върху вещта.

Изложеното виждане следва да намери приложение и по отношение на иска по чл. 78, ал. 2, изр. първо ЗС. Според тази разпоредба собственикът на открадната или загубена вещ може да я иска от добросъвестния владеец в тригодишен срок от кражбата или изгубването. По този начин ще отпадне ефектът на оригинерния придобивен способ по чл. 78, ал. 1 ЗС. В литературата същността на този иск е дискуссионна – изложени са виждания, че той е ревандикационен иск, както и че се касае за иск, специален по отношение на ревандикационния иск по чл. 108 ЗС²⁶. Дискусията по този въпрос е извън обхвата на настоящата статия. Независимо кое от тези виждания бъде възприето, по гореизложените аргументи е удачно да се допусне възможността съсобственик да предяви иск за връщане на владението върху цялата вещ.

БИБЛИОГРАФИЯ

Боянов, Г. Вещно право. Шесто преработено и допълнено издание. С.: Авалон, 2004. // **Boyanov, G.** Veshtno pravo. Shesto preraboteno i dopalнено izdanie. S.: Avalon, 2004.

Василев, Л. Българско вещно право. Второ преработено издание от акад. Чудомир Големинов. С.: Нова звезда, 2001. // **Vasilev, L.** Balgarsko veshtno pravo. Vtoro preraboteno izdanie ot akad. Chudomir Goleminov. S.: Nova zvezda, 2001.

Василев, Л. Ревандикацията според съдебната и арбитражната практика. // Правна мисъл, № 4, 1961. // **Vasilev, L.** Revandikatsiyata spored sadebnata i arbitrazhnata praktika. // Pravna misal, № 4, 1961.

Велинов, Л. Преглед на практиката на ВС по някои въпроси на съсобствеността. // Социалистическо право, № 1, 1987. // **Velinov, L.** Pregled na praktikata na VS po nyakoi vaprosi na sasobstvenostta. // Sotsialisticheskо pravo, № 1, 1987.

Венедиков, П. Система на българското вещно право. С.: Университетска печатница, 1947. // **Venedikov, P.** Sistema na balgarskoto veshtno pravo. S.: Universitetska pechatnitsa, 1947.

Захария фон Лигентал, Карл. С., Карл Кроче. Ръководство по гражданско право. Том II. Вещно право. Превод от френски език Симеон Ангелов. С.: Печатница и книгоиздателство „Право“, 1920. // **Zaharia fon Ligentalt, Karl. S., Karl Krome.** Rakovodstvo po grazhdansko

pravo. Tom II. Veshtno pravo. Prevod ot frenski ezik Simeon Angelov. S.: Pechatnitsa i knigoizdatelstvo „Pravo“, 1920.

Кузмов, В. Може ли съсобственик или сънаследник да ревандикира общия имот, завладян от трето лице? // Правна мисъл, 1936, № 4. // **Kuzmov, V.** Mozhe li sasobstvenik ili sanaslednik da revandikira obshtia imot, zavladyan ot tretо litse? // Pravna misal, 1936, № 4.

Марков, М. Искът по чл. 108 ЗС при съсобственост. // Съвременно право, № 5, 1992. // **Markov, M.** Iskat po chl. 108 ZS pri sasobstvenost. // Savremenno pravo, № 5, 1992.

Марков, М. Искът по чл. 108 от Закона за собствеността. С.: Сиби, 1994. // **Markov, M.** Iskat po chl. 108 ot Zakona za sobstvenostta. S.: Sibi, 1994.

Михайлов, Л. Ревандикационен иск на съсобственик. // Социалистическо право, № 8, 1966. // **Mihaylov, L.** Revandikatsionen isk na sasobstvenik. // Sotsialisticheskо pravo, № 8, 1966.

Павлова, М. За ревандикационния иск на съсобственика. // Социалистическо право, № 8, 1966. // **Pavlova, M.** Za revandikatsionnia isk na sasobstvenika. // Sotsialisticheskо pravo, № 8, 1966.

Планиол, М. Елементарно ръководство по гражданско право. Имущества, владение, собственост, сервитути. Превод от френски език Т. Наследников. С.: Витоша, 1920. // **Planiol, M.** Elementarno rakovodstvo po grazhdansko pravo. Imushtestva, vladenie, sobstvenost, servituti. Prevod ot frenski ezik T. Naslednikov. S.: Vitosha, 1920.

Ричи, Фр. Имуществата, собствеността и нейните изменения. Книга първа. Превод от италиански език Ангел Стойков. Ст. Загора: Светлина, 1925. // **Richi, Fr.** Imushtestvata, sobstvenostta i neynite izmenenia. Kniga parva. Prevod ot italianski ezik Angel Stoykov. St. Zagora: Svetlina, 1925. // **Richi, Fr.** Imushtestvata, sobstvenostta i neynite izmenenia. Prevod ot frenski ezik Angel Stoykov. St. Zagora: Svetlina, 1925.

Сарафов, П. Съотношение между способите за защита на вещи права. // Търговско право, № 2, 2017. // **Sarafov, P.** Saotnoshenie mezhdо sposobite za zashtita na veshтни prava. // Targovsko parvo, № 2, 2017.

Ставру, Ст. Въпроси на българското вещно право. С.: Феня, 2008. // **Stavru, St.** Vaprosi na balgarskoto veshtno pravo. S.: Feneya, 2008.

Стоянов, В. Вещно право. С.: Българска академия на науките, Институт за правни науки, 2004. // **Stoyanov, V.** Veshtno pravo. S.: Balgarska akademia na naukite, Institut za pravni nauki, 2004.

Стоянов, Д. Придобивният способ по чл. 78 ЗС. С.: Сиела, 2016. // **Stoyanov, D.** Pridobivniyat sposob po chl. 78 ZS. S.: Siela, 2016.

Фаденхехт, Й. Критичен преглед на юриспруденцията на ВКС по гражданско право през 1935 и 1936 г. // Правна мисъл, 1937, № 5. // **Fadenheht, Y.** Kritichen pregled na yurisprudentsiyata na VKS po grazhdansko pravo prez 1935 i 1936 g. // Pravna misal, 1937, № 5.

²⁶ Вж. различните становища обобщени у **Стоянов, Д.** Придобивният способ по чл. 78 ЗС. С.: Сиела, 2016, с. 209.